

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

Статтю присвячено аналізу законодавчої регламентації строків досудового розслідування. Особливу увагу приділено практиці Європейського суду з прав людини із цього питання. Визначено, що останні законодавчі зміни в частині регламентації строків досудового розслідування характеризуються суперечливістю та неузгодженістю. Запропоновано відповідні зміни та доповнення до КПК України.

Ключові слова: розумний строк, досудове розслідування, повідомлення про підозру, прокурор, клопотання, ухвала слідчого судді.

Статья посвящена анализу законодательной регламентации сроков досудебного расследования. Особое внимание уделено практике Европейского суда по правам человека по этому вопросу. Определено, что последние законодательные изменения в части регламентации сроков досудебного расследования характеризуются противоречивостью и несогласованностью. Предложены соответствующие изменения и дополнения в УПК Украины.

Ключевые слова: разумный срок, досудебное расследование, сообщение о подозрении, прокурор, ходатайства, постановление следственного судьи.

The article is devoted to the analysis of the legislative regulation of the terms of pre-trial investigation. Particular attention is paid to the practice of the European Court of Human Rights on this issue. It is determined that the recent legislative changes in terms of the regulation of the terms of pre-trial investigation are characterized by inconsistency and inconsistency. Corresponding amendments and additions were proposed in the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Key words: reasonable term, pre-trial investigation, suspicion message, prosecutor, petitions, resolution of the investigating judge.

Вступ. Будь-яка діяльність, у тому числі кримінальна процесуальна, здійснюється в певних часових межах, які необхідні як для досягнення мети конкретної процесуальної дії, так і виконання завдань кримінального провадження загалом. Поряд із тим необґрунтоване зволікання чи затягування із прийняттям процесуальних рішень, проведенням процесуальних дій, застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження тощо може негативно відбитися на ефективності досягнення швидкого і повного розслідування. Особливо актуальним і водночас гострим це питання постало з часу внесення до КПК України змін у частині регламентації строків досудового розслідування та порядку їх проведення.

Дискусійні питання, пов'язані з регламентацією строків досудового розслідування, неодноразово ставали предметом досліджень таких вчених, як Ю.П. Аленін, І.В. Гловюк, Л.В. Карабут, С.О. Ковальчук, Т.В. Корчева, Н.З. Рогатинська, О.О. Торбас, Н.В. Неледва, Г.І. Сисоєнко, Д.В. Ягунов та ін. Проте, зважаючи на останні законодавчі зміни, вивчення питань регулювання строків досудового розслідування набуває особливої актуальності.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення прогалин КПК України в частині регламентації строків досудового розслідування та формування пропозицій щодо удосконалення чинного КПК України.

© ДРОЗД В.Г. – кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник 2-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства (Державний науково-дослідний інститут Міністерства внутрішніх справ України)

Результати дослідження. У ст. 28 КПК України законодавцем закріплено засаду розумні строки (відправну для решти положень відповідної тематики), вимоги якої містять легальну дефініцію оціночної категорії. Під розумними строками варто розуміти строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Тим часом системний аналіз положень КПК України свідчить про те, що в ч. 1 ст. 113 надається інтерпретуюча дефініція указанного поняття, а саме через формулювання тлумачення терміна «процесуальні строки». Під останнім розуміються встановлені законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею або судом проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення чи вчиняти процесуальні дії. При цьому будь-яка процесуальна дія або сукупність дій під час кримінального провадження мають бути виконані без невиправданої затримки і в будь-якому разі не пізніше граничного строку, визначеного відповідним положенням КПК України [1]. З цього питання варто виділити й положення ч. 1 ст. 21 КПК України, згідно з вимогами якої кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону. Вважаємо, що загалом наведені положення відповідають нормам ч. 4 ст. 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод, де під справедливим судом розуміється реалізація права на юридичний захист у розумний строк [2]. Своєю чергою, в підпункті «с» ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права закріплено право особи бути судженим без невиправданої затримки [3]. Про необхідність дотримання зазначених вимог також наголошено і в постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 17.10.2014 р. № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» [4].

Принагідно звернути увагу на те, що на національному рівні незалежний та справедливий судовий розгляд у розумний строк висувається як стратегічна мета у сфері реформування кримінальної юстиції, що має реалізуватися шляхом усунення недоліків процесуального законодавства та забезпечення здійснення ефективного судочинства в розумні строки. Саме така вимога передбачена в Національній стратегії у сфері прав людини, яка затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015 [5].

Як відзначає Н.З. Рогатинська, засада розумності строків – це вирішення питань регулювання правових відносин з урахуванням інтересів усіх учасників кримінального провадження [6, с. 124]. В цьому аспекті новелою є положення ч. 3 ст. 28 КПК України, в якій законодавцем передбачено критерії стосовно визначення необхідних часових затрат у кримінальному провадженні, до яких належать: 1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо; 2) поведінка учасників кримінального провадження; 3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень. Разом із тим, на наше переконання, потребують свого уточнення критерії визначення розумності строків, до яких можна б звертатися з метою оцінки дотримання прав, свобод та законних інтересів учасників процесу. З цього приводу доцільно навести правову позицію Конституційного Суду України, який, аналізуючи поняття «розумні строки», вказує на оціночний аспект цієї категорії, питання якого вирішується у конкретному випадку з огляду на обсяг і складність справи, кількість проведених слідчих (розшукових) дій, потерпілих і свідків, необхідність проведення експертиз та отримання висновків тощо. Водночас КСУ висловив категоричну позицію з приводу того, що за будь-яких обставин строк досудового слідства не має перевищувати меж необхідності, таким чином, не порушуючи право особи на справедливий судовий розгляд і на ефективний засіб захисту, що передбачено ст.ст. 6, 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [7].

Вважаємо доцільним підтримати позицією тих науковців, які при комплексному аналізі кримінального процесуального законодавства цілком справедливо вказують на відсутність належних правових механізмів захисту і відновлення порушеного права на розгляд справи у межах розумного строку. Це, своєю чергою, зумовлює винесення ЄСПЛ низки рішень не на користь України, оскільки відбулося порушення ст.ст. 6, 12 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини [8, с. 164–167; 9, с. 2].

Проаналізувавши рішення ЄСПЛ щодо недотримання розумних строків, гарантованих ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод, залежно від суб'єкта порушеного права можна виділити такі:

1. Рішення, винесені за позовом особи, яка має право на відшкодування. Так, у п. 59 рішення по справі «Меріт проти України» ЄСПЛ зазначає, що вирішальним питанням при визначенні ефективності засобу правового захисту стосовно скарги на тривалість розгляду справи є те, чи може заявник подати до національного суду позов про відшкодування. Іншими словами, чи існує засіб правового захисту, який би задовольнив позов, забезпечуючи безпосереднє та швидке відшкодування, а не просто непрямий захист прав [8]. Таким чином, зволікання стороною обвинувачення у здійсненні процесуальних дій трактується Судом не тільки як порушення прав і свобод особи, якої вони були обмежені у процесі досудового розслідування, а й порушення прав потерпілого, оскільки затягує відшкодування останньому шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення;

2. Рішення, винесені за позовом підозрюваного, обвинуваченого та засудженого. Зокрема, у справах «Юртаєв проти України», «Ізетов проти України» та «Годоров проти України» ЄСПЛ констатував, по-перше, порушення вимог ч. 1 ст. 6 Конвенції в частині розумності строків у разі наявності проблем із технічним забезпеченням, яке вимагається у застосуванні законом. По-друге, відсутністю кадрів, що призвело до перерв у розслідуванні чи судовому розгляді справи. По-третє, допущення судами нижчих інстанцій помилок у застосуванні норм матеріального чи процесуального права, що зумовлює повторний розгляд справи. Окрему увагу ЄСПЛ приділяє питанню дотримання розумних строків під час розслідування кримінальних проваджень та розгляду судових справ у разі застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, де необгрунтоване зволікання у вчиненні процесуальних дій є грубим порушенням із боку держави [10; 11; 12].

Вивчаючи судову практику щодо застосування положень ст. 28 КПК України під час досудового розслідування, треба констатувати негативну тенденцію, яка полягає у відсутності єдиної правової позиції серед слідчих суддів при розгляді відповідних скарг учасників кримінального провадження. Наприклад, слідчий суддя Краматорського міського суду Донецької області, розглянувши клопотання адвоката про встановлення процесуального строку досудового розслідування у кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 162 КК України, беручи до уваги тривалий час розслідування, встановлює строк у 3 місяці для проведення процесуальних дій, необхідних і достатніх для закінчення досудового розслідування стороною обвинувачення [13]. Своєю чергою, слідчий суддя Богунського районного суду міста Житомира, розглядаючи аналогічне клопотання, у резолютивній частині ухвали зобов'язує слідчого, прокурора провести досудове розслідування у розумний строк без визначення будь-яких часових проміжків та зобов'язань для сторони обвинувачення [14].

Водночас зустрічаються і випадки прийняття діаметрально протилежних рішень. Так, слідчий суддя Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області, відмовляючи в задоволенні клопотання про встановлення строку досудового розслідування, вказав, що така дія слідчого судді суперечить вимогам закону, оскільки прийняття такого рішення у КПК не передбачено. В іншому разі, як зазначив суддя, це є порушенням засад диспозитивності, визначення поняття якого передбачено ст. 26 КПК України, де відповідно до ч. 3 слідчий суддя у кримінальному провадженні вирішує лише ті питання, що винесені на його розгляд сторонами та належать до його повноважень [15].

Здійснивши аналіз положень міжнародно-правових документів практики ЄСПЛ, чинного законодавства, доктринальних позицій та слідчих судів щодо встановлення розумних строків, доцільно розглянути особливості кримінального процесуального механізму їх забезпечення. Тим паче, що 03.10.2017 р. до КПК України були відповідні внесені зміни, що стосуються й строків досудового розслідування у кримінальних провадженнях, в яких особі не було повідомлено про підозру. Так, нині відповідно до ч. 1 ст. 219 КПК України строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру становить: 1) шість місяців – у кримінальному провадженні щодо кримінального проступку; 2) дванадцять місяців – у кримінальному провадженні щодо злочину невеликої або середньої тяжкості; 3) вісімнадцять місяців – у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Аналізуючи такі законодавчі зміни, вбачається своєрідна суперечливість між наведеними положеннями процесуального закону і матеріальними нормами КК України. Зокрема, здійснюючи системний аналіз положень чинного кримінального законодавства, А. Боровик зазначає, що воно ґрунтується на такому принципі, як невідворотність кримінальної відповідальності, суть якого полягає в тому, що особа, яка вчинила злочин, має бути притягнута до кримінальної або

іншого виду відповідальності, що пов'язана із застосуванням до такої особи заходів кримінального характеру [16, с. 50]. З такою позицією варто погодитись, адже дійсно відповідно до ч. 1 ст. 2 КК України підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності є вчинення нею суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого відповідною статтею КК України. Поряд із тим КК України містить Розділ IX «Звільнення від кримінальної відповідальності», де у нормах ч. 1 ст. 4 встановлено, що звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється лише у випадках, передбачених КК України [17], серед яких у рамках нашого дослідження варто виділити строки давності. Натомість останні за своїми часовими межами значно перевищують строки досудового розслідування, передбачені ч. 1 ст. 219 КПК України.

Водночас, на нашу думку, з метою закріплення процесуального порядку застосування приписів ч. 1 ст. 219 КК України законодавець вносить доволі деструктивні положення, які негативно вплинуть на процес притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Йдеться про те, що в п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України встановлено, що слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру. Разом із тим указану статтю доповнено положенням, відповідно до якого кримінальне провадження підлягає закриттю, якщо наявна не скасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п.п. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося із дотриманням вимог підслідності.

Таким чином, можна констатувати, що законодавчо закріплена модель регулювання строків досудового розслідування дає змогу стороні обвинувачення з мотивів, які не відповідають суспільній користі, вчиняти діяння, що унеможливають притягнення особи до кримінальної відповідальності. Крім того, з тактичного аспекту, це фактично унеможливає притягнення особи до кримінальної відповідальності по тяжких та особливо тяжких злочинах (умисні вбивства, розбої та інші насильницькі злочини), розслідування яких подекуди затягується на кілька років, що зумовлено складністю провадження, відкритому незаконному супротиву слідству, націленому на знищення доказів тощо.

На основі проведеного аналізу норм КК України та КПК України можна ствердити про наявність колізії матеріальної та процесуальної норми, яку законодавець допустив при внесенні чергових змін до КПК України. Вважаємо, що це фактично призводить не тільки до погіршення регулювання кримінальних процесуальних відносин, а й до неналежного виконання державою правоохоронної функції. Зазначене може стати одним із факторів (причин) недовіри населення до правоохоронних органів, оскільки у разі вчинення злочинів вони фактично позбавлені ефективного, швидкого й повного відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів.

З метою конструктивного вирішення порушеної проблематики доречно переглянути наведену модель регламентації строків досудового розслідування. Тим паче, що напрацювання кримінальної процесуальної науки у цьому питанні надає можливий варіант його вирішення. Зокрема, варто взяти до уваги положення ст. 206 КПК України 1960 р., де передбачався механізм зупинення розслідування кримінальної справи у разі невстановлення особи, яка вчинила злочин. Така процесуальна дія здійснювалась лише після проведення усіх необхідних і можливих процесуальних дій, спрямованих на встановлення та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності [18].

Продовжуючи, звернемо увагу на законодавчі зміни щодо регламентації строків досудового розслідування з моменту повідомлення особі про підозру. З цього питання новелою є положення п. 10 ч. 1 ст. 284 КК України, відповідно до якого кримінальне провадження закривається в разі, якщо після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи. На наш погляд, така законодавча вимога фактично позбавляє потерпілих права на ефективний захист порушених прав і законних інтересів, що суперечить практиці ЄСПЛ, а отже, є підставою для прийняття ним рішень стосовно недотримання норм Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини.

Вважаємо, що запропоновані нами зміни сприяють вирішенню описаних проблемних питань у частині регламентації строків досудового розслідування, де повідомлення особі про підозру не здійснено. В протилежному разі навіть за наявності обґрунтованої підозри чинні положення КПК із цього питання фактично надають стороні захисту «законні» способи уникнути кримінальної відповідальності. Така «законність» дій досягається неявною підозрюваного, його захисника для проведення процесуальних дій, де їх участь є обов'язковою, поданням клопотань про

проведення експертиз, які вимагають значних часових затрат тощо. Наприклад, сторона захисту звертається до слідчого судді з клопотанням про призначення судово-психіатричної експертизи у кримінальному провадженні, в якому керівником місцевої прокуратури вже було продовжено строки досудового розслідування. В такому разі продовження строків досудового розслідування буде здійснюватися слідчим суддею, який відповідно до ч. 3 ст. 295-1 КПК України зобов'язаний розглянути клопотання про продовження строку досудового розслідування протягом трьох днів із дня його одержання, але в будь-якому разі до спливу строку досудового розслідування, за участю слідчого або прокурора, а також підозрюваного та його захисника, у разі розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру. При цьому КПК України не містить наслідки неявки в судові засідання підозрюваного чи його захисника, які можуть умисно зловживати своїми правами для закінчення перебігу строку досудового розслідування. З приводу цього варто взяти до уваги позицію ЄСПЛ, викладену у рішенні по справі «Юртаєв проти України», де Суд зазначає, що затримки, спричинені в кримінальному провадженні приватними особами, тобто ті, які виникли не з вини державних органів, не можуть самі по собі перекладатися на відповідну державу та визнаватися порушенням розумності строків.

Варто звернути увагу й на технічну викладку ч. 4 ст. 295-1 КПК України, в якій передбачено, що слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про продовження строку досудового розслідування до повідомлення особі про підозру у разі його протиправності та необґрунтованості. Зокрема, виникає зауваження щодо вживання слова «протиправності» щодо клопотання, оскільки протиправність тлумачиться як властивість діяння (дії або бездіяльності), яка полягає у формальному порушенні ним конкретної юридичної норми або кількох норм, юридичний вираз суспільної небезпеки правопорушення. Тому, на наш погляд, вносячи до КПК України наведені положення, законодавцю доцільно було вести мову про вмотивованість клопотання, а не про його протиправність.

Крім того, виникають запитання до приписів ч. 5 ст. 295-1 КПК України, відповідно до якої під час розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування на слідчого покладається обов'язок доведення того, що досліджені під час вирішення цього питання обставини свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру, та/або підозрюваний причетний до цієї події кримінального правопорушення. Вбачається, що законодавець, вносячи зазначені приписи як вимогу для продовження строків досудового розслідування, «примушує» слідчого доказувати у судовому засіданні ті обставини, які взагалі не мають розглядатися в судовому порядку під час досудового розслідування. Одночасно із цим, виконуючи вимоги ч. 5 ст. 295-1 КПК України, слідчий зобов'язаний долучити до клопотання оригінали або копії документів та інші матеріали, які обґрунтовують доводи, тобто є доказами винуватості особи, чим певною мірою відбувається «відкриття» матеріалів досудового розслідування до його завершення. З нашої точки зору, зазначені відомості як обґрунтованість підозри та доказування події кримінального правопорушення не є предметом судового розгляду щодо продовження строків досудового розслідування. Крім того, це може зашкодити досудовому розслідуванню, оскільки сторона захисту частково отримує доступ до матеріалів кримінального провадження, зокрема таких як протоколи допиту свідків і потерпілого, а також може прогнозувати логічну послідовність дій сторони обвинувачення щодо подальшого збору доказів на підтвердження вини особи. Як наслідок, доступ до вказаних матеріалів може сприяти незаконному впливу на свідків, знищенню речей і документів, які мають значення для доведення вини осіб. До того ж, згідно із ч. 2 ст. 94 КПК України жоден доказ не має наперед встановленої сили, тому як слідчий може спрогнозувати те, що отримані надалі докази можуть бути використані під час судового розгляду.

Дискусійним і нелогічним видається й положення ч. 7 ст. 295-1 КПК України, де законодавець зобов'язує прокурора у разі відмови слідчим суддею у продовженні строку досудового розслідування протягом п'яти днів вчинити дії, передбачені ч. 2 ст. 283 КПК України. Наприклад, змодельємо ситуацію, коли, виходячи з ч. 3 ст. 295-1 КПК України, слідчий суддя відмовить у задоволенні відповідного клопотання до фактичного закінчення строків досудового розслідування, що становитиме менше 5 днів. У такому разі наявна не тільки колізія між уже вказаними положеннями, а й законодавча прогалина, оскільки в разі закінчення строків досудового розслідування слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження з підстав, передбачених п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України. На наш погляд, така наявна неточність спричинена логічною помилкою під час написання тексту закону, що викликає низку питань при практичній реалізації вказаних положень КПК.

Висновки. Проведене дослідження свідчить про доцільність внесення до КПК України відповідних змін і доповнень, у зв'язку з чим пропонуємо:

1. Із ч. 1 ст. 219 КПК України виключити абзац другий щодо строку досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру;

2. Із ч. 1 ст. 284 КПК України виключити абзац другий, із приводу того, що слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру;

3. Ч. 1 ст. 280 КПК України доповнити п. 4 такого змісту: «Не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення»;

4. Ч. 1 ст. 284 КПК України доповнити п. 12 такого змісту: «Слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження у разі закінченні строків давності притягнення особи до кримінальної відповідальності, визначених ст.ст. 49, 106 Кримінального кодексу України»;

5. Ч. 3 ст. 295–1 КПК України доповнити таким реченням: «Неприбуття у судові засідання підозрюваного та його захисника, які належним чином були повідомлені про місце та час проведення судового засідання, не перешкоджає розгляду такого клопотання»;

6. Із положень ч. 5 ст. 295-1 КПК України виключити такі положення: «а також якщо досліджені під час вирішення цього питання обставини свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру, та/або підозрюваний причетний до цієї події кримінального правопорушення»;

7. Ч. 7 ст. 295–1 КПК доповнити таким реченням: «Строк на вчинення прокурором дій, вказаних у цій частині, не включаються у строк, передбачений ст. 219 цього Кодексу».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-17 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page#n5253> (дата звернення: 20.03.2018).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. / База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.03.2018).

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ООН від 16.12.1966 р. / База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 20.03.2018).

4. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 17.10.2014 р. № 11 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>. (дата звернення: 20.03.2018).

5. Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/501/2015> (дата звернення: 20.03.2018).

6. Рогатинська Н.З. Розумність строків як одна з основних засад кримінального процесу. Держава та регіони. 2016. № 3 (53). С. 124–127.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) від 30.01.2003 р., справа № 1-12/2003 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03> (дата звернення: 20.03.2018).

8. Рішення Європейського суду з прав людини. Справа «Меріт проти України» від 30.03.2004 р. / База даних «Законодавство України». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_110/page (дата звернення: 20.03.2018).

9. Карабут Л.В. Розумність строків як принцип кримінально-процесуальної діяльності. Часопис Академії адвокатури України. 2012. № 15. С. 1–8.

10. Рішення Європейського суду з прав людини. Справа «Юртаєв проти України» від 31.01.2006 р. / База даних «Законодавство України». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_076 (дата звернення: 20.03.2018).

11. Рішення Європейського суду з прав людини. Справа «Іззетов проти України» від 15.09.2011 р. / База даних «Законодавство України». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_870 (дата звернення: 20.03.2018).

12. Рішення Європейського суду з прав людини. Справа «Тодоров проти України» від 12.01.2012 р. / База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_806 (дата звернення: 20.03.2018).

13. Ухвала слідчого судді Краматорського міського суду Донецької області від 09.11.2016 р. (провадження № 1-кц/234/5504/16). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62581409> (дата звернення: 20.03.2018).

14. Ухвала слідчого судді Богунського районного суду міста Житомира від 11.11.2016 р. (провадження № 1-кц/295/5549/16). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62509667> (дата звернення: 20.03.2018).

15. Ухвала слідчого судді Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 17.02.2016 р. (провадження № 1-кц/676/112/16). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55863419> (дата звернення: 20.03.2018).

16. Боровик А. Відповідність звільнення від кримінальної відповідальності за корупційні злочини основним принципам кримінального права. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 4. С. 47–55.

17. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 20.03.2018).

18. Кримінально-процесуальний Кодекс України від 28.12.1960 р. № 1002-05 (втрагив чинність). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/para0735#o735> (дата звернення: 06.03.2018) (дата звернення: 20.03.2018).

УДК 343.1

ЗАДЕРЕЙКО С.Ю.

ГЕНЕЗА ПОКАЗАНЬ СВИДКА ЯК ДжЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Статтю присвячено генезі показань свідка як джерелу доказів у кримінальному процесі. Проаналізовано підходи прийняття показань свідків як докази у кримінальних справах у державах, що існували раніше на території України і в сучасному законодавстві нашої держави, відповідно до чинного Кримінального процесуального кодексу України. Методами дослідження, які застосовувалися у статті, стали: аналіз правових джерел і публікацій із літератури та періодичних видань, порівняння, зіставлення. Досліджено історико-правові аспекти застосування показань свідка як докази в кримінальному процесі в тих державах, які раніше перебували на території сучасної України (Київська Русь, ВКЛ, Річ Посполита, Російська імперія, СРСР) і їх сусідів (Московська держава, німецькі землі Священної Римської імперії). Визначено основні важливі новели чинного КПК України (2012 р.) щодо отримання показань свідків у суді.

Ключові слова: свідок, показання свідка, допит свідка, прямі докази, похідні докази, прямий допит, перехресний допит, показання з чужих слів.

Статья посвящена генезису показаний свидетеля как источнику доказательств в уголовном процессе. Проанализированы подходы принятия показаний свидетелей в качестве доказательств по уголовным делам в государствах, существовавших ранее на территории нашей страны и в современной Украине, согласно дей-